

ΒΑΣΙΛΗΣ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ

Τό μυθιστόρημα ως ὄπερα

ἓνα γράμμα γιά τόν Βέρν

Αδερφέ μου,

Αὐτές οἱ μέρες τῆς ζωῆς σου μοῦ φέρνουν διαρκῶς στό μυαλό τούς φυλακισμένους τοῦ Fidelio. Ὡστόσο, ἔτσι καθώς πάντα τό βράδυ μᾶς βρίσκει νά κουβεντιάσουμε, σκέφτηκα τώρα νά σοῦ πῶ τά μυστικά μου γιά τό Γάλλο ἀριστοτέχνη τοῦ μυθιστοριακοῦ μελοδράματος, τόν Ἰούλιο Βέρν ὄχι γιά τόν ὑποτιθέμενο «πρόδρομο τοῦ science fiction» (πού εἶναι ὁ *Cyano de Bergerac*), οὔτε γιά τόν ὀραματιστή τῆς «ἐποποιίας τοῦ ἀνθρώπου στή βιομηχανική ἐποχή» (πού εἶναι ὁ H.G. Wells), ἀλλά γιά τόν πίο πολυδιαβασμένο συγγραφέα τοῦ κόσμου, πού ξεκίνησε ἀποτυχημένος λιμπρετίστας καί γραμματέας τοῦ Διευθυντῆ τῆς Ὀπερας, καί κατέληξε νά γίνει ὁ κορυφαῖος δημιουργός χαρισμένων βιβλίων. Τό πρῶτο του ἀφήγημα παρουσιάστηκε τό 1862, μόλις εἶχε περάσει ἡ χρυσή ἐποχή τοῦ bel canto (*Donizetti, Bellini, Rigoletto* - *Traviata-Trovatore*). Τό ἔργο του μπορεῖ νά διακριθεῖ σέ bel canto (à la *Donizetti*), *Grand Opéra* (à la *Meyerbeer*) καί *Opéra Comique* μέ ἐξωτικά θέματα (à la *Massenet*).

Προσωπικά γοητεύομαι ἀπό τό καλύτερο μυθιστόρημα τῆς πρώτης κατηγορίας, «Ἁ Πύργος τῶν Καρπαθίων» (1895), μέ τή θαυμάσια ὀπερατική διάρθρωση, πού χαρακτηρίζεται ἀπό ἓνα πλοῦτο εἰδοποιῶν στοιχείων: τήν ἥρωίδα πού μεταμορφώνεται ἀπό Ἁντωνία σέ Ὀλυμπία, τόν διαβολικό Ὁρφανί/Σπαλαντζάνι, τήν τελική «σκηνή τῆς τρέλας», τό βασικό φωνητικό κουαρτέτο, πού ὅμως ποτέ δέ σμίγει, τήν ὀργάνωση σέ σκηνές, ἄριες, σύνολα καί χορωδιακά, τή νιότη καί τόν ἔρωτα τῶν σολίστ. Μέσα σέ ἓνα τυπικά γοτθικό σκηνικό (πανδοχεῖο καί πύργος) ἐκτυλίσσεται μιά ἱστορία μυστηρίου καί καταστροφικοῦ πάθους: ὁ κόμης Φράντς ντέ Τέλεκ καί ὁ βαρῶνος Ροδόλφος Γκόρτς διεκδικοῦν ἀπεγνωσμένα τήν ἀγάπη τῆς Στίλλα, μιᾶς διάσημης σοπράνο πού ἔχει τήν ἡλικία καί τήν ἀξία τῆς *Malibran*. Στό τέλος οἱ ρομαντικοί ἐπικλινεῖς καθρέφτες, οἱ τεχνητοί φωτισμοί καί ἡ γραμμοφωνική συντήρηση θά συντριβοῦν, μαζί μέ ὄλο τό συγκρότημα τοῦ στοιχειωμένου πύργου, κι ἀπό τήν τέχνη πού ἔγινε τεχνική θά ἀπομεινῶν

ὁ θάνατος καί ἡ τρέλα. Αὐτό πού κάνει τό μυθιστόρημα συναρπαστικό καί τίς ἀφηγηματικές ἀτέλειες μικρές εἶναι ἡ σύλληψη τῆς ὄλης παραβολῆς καί ἡ ἀδυναμία τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀναγνώστη: ὅλα αὐτά γίνονται ἄλλοῦ, καθώς ἐμεῖς διαβάζουμε βιβλία μέ βιβλία, κι αὐτή εἶναι ἡ ἐπέτειός τους.

Ἡ μεγάλη διάδοση καί φήμη τοῦ Βέρν ὀφείλεται στήν εὐκολία του νά μυθολογεῖ τά σύγχρονα μελοδραματικά πρότυπα. Ἡ ἀγάπη μέ τήν ὁποία ἀκοῦμε καί βλέπουμε ὄπερα (καί στήν ὄπερα πᾶμε μόνο μέ ἐκείνους πού ἀγαπᾶμε) ὀφείλεται στήν προβολή τοῦ συμβατικοῦ καί παραδοσιακοῦ τῆς χαρακτῆρα. Μᾶς χαρίζει τήν ἔμπιστη οἰκειότητα τῆς τέχνης, καθώς ἡ πραγματικότητα στερεοποιεῖται σέ σκηνογραφίες, κολορατοῦρες καί μετωπικές παρατάξεις, πού φαίνονται καί δέν προσποιῶνται. Ὁ Βέρν δέν ἔγραψε ἔργα σάν λιμπρέτα (ὅπως ὁ Valter Scott καί ὁ Hugo) ἀλλά, ἀντίθετα, συνέθεσε μυθιστορήματα σάν ὄπερες, ὅπως δείχνουν καί οἱ κλασικές ξυλογραφίες τοῦ Μπέννεντ. Κανείς δέ θά μπορούσε νά μελοποιήσῃ κάποιο ἀπό αὐτά, γιατί ἡ ὑφή τῶν διαλόγων, ἡ ἐναλλαγή τῶν καταστάσεων καί, κυρίως, ἡ παρουσίαση τῶν χαρακτήρων καθιστοῦν τή μουσική περιττό σχόλιο στήν αὐτεπίγνωση τοῦ εἶδους. Ἄντί νά καταφύγει στή μόδα τοῦ κοινωνικοῦ δράματος, πού καλλιέργησαν ὁ Dumas υἱός καί ὁ Zola, ἀναπαρέστησε ἕνα παράδοξο κόσμο περιπετειῶν μέ τόση ἀκρίβεια καί λεπτομέρεια, ὥστε ἡ πειστικότητά του νά ἀποδοθεῖ τελικά στήν παιδική συνεισότη. Καί ξέρεις, ἀδερφέ μου, αὐτός ὁ εὐφυῆς χρηματομεσίτης τῶν ὄπερατικῶν μοτίβων μοῦ θυμίζει συχνά πόσο γλυκά ἀγαποῦμε τοὺς ἀνθρώπους πού ξέρουν καί μᾶς ἐμπιστεύονται. Εἶναι ἕνας τρόπος νά ὑπομένουμε.

Βασίλης Λαμπρόπουλος